

informacji niezwykle ważnych dotyczących zmian klimatycznych i biologicznych (bakterie i DNA z przed 0.5–1 mln lat).

Powstrzymano zamiary Rosji osiągnięcia wód jeziora Wostok, która osiągnęła głębokość wiercenia 3623 m. Będzie to powodem napięć, ponieważ kwestionowana jest czystość technologii rosyjskiej.

Dyskutowano możliwość położenia kabla do Bieguna Południowego przez USA. Omawiano sprawy nielegalnych połowów w Antarktyce, oraz stałego wzrostu połowów kryla w tym obszarze (od 115 000 do 4 mln ton). Polacy z braku floty nie prowadzą już połowów w Antarktyce. Rozważane były ograniczenia badań sejsmicznych w Antarktyce szkodliwych dla zwierząt. Szczególnie interesujące były zagadnienia biotechnologii, bowiem stanowią one problem etyczny i polityczny.

Układ Antarktyczny gwarantuje swobodę wymiany informacji, zgłoszono zaś już 154 patenty na wykorzystanie unikalnych właściwości organizmów Antarktycznych. Raport końcowy CEP zostanie przedstawiony na 26 ATCM w drugim tygodniu obrad, w którym uczestniczą prawnicy MSZ.

Stanisław Rakusa-Suszczewski

Zakład Biologii Antarktyki

Polska Akademia Nauk

02-141 Warszawa, ul. Ustrzycka 10/12

PO 10 LATACH FUNDACJA IM. HENRYKA ARCTOWSKIEGO PAN ZAKOŃCZYŁA DZIAŁALNOŚĆ

Fundacja powstała w wyniku inicjatywy dwóch osób: prof. dr Leszka Kuźnickiego oraz prof. dr S. Rakusa-Suszczewskiego. W okresie transformacji ustrojowej w latach 1989/1990 niepewność kontynuacji dotychczasowego finansowania działalności stacji im. Henryka Arctowskiego PAN na Antarktydzie i strach przed jej utratą spowodował naszą inicjatywę. Wydawało się, że zwiększy to samodzielność i niezależni losy stacji od środków wyłącznie przyznawanych przez KBN. Jak czas pokazał były to na szczęście obawy płonne. Przewodniczący KBN prof. dr Witold Karczewski oraz Jego zastępcy poparli starania o utrzymanie stacji jako placówki naukowej Polskiej Akademii Nauk, która powinna być finansowana z środków na tzn. SPVB – specjalne programy i urządzenia badawcze. W tej sytuacji istnienie od roku 1990 powstałej Fundacji im. H. Arctowskiego stało się przedsięwzięciem towarzyszącym naszej działalności polarnej.

Pierwsze posiedzenie Rady Fundacji odbyło się 8 listopada 1991 roku w Warszawie. Przewodniczącym Rady Fundacji został prof. dr Leszek Kuźnicki, a wiceprzewodniczącymi prof. dr Alfred Jahn i prof. dr Hubert Junosza-Szaniawski. Członkami Rady Fundacji zostali profesorowie Romuald Klekowski, Krzysztof Jażdżewski i Roman Andrzejewski. Prezesem Zarządu Fundacji wybrano prof. dr S. Rakusa-Suszczewskiego oraz Marię Kawecką i Macieja Lipskiego jako członków Zarządu.

Rejestracji Fundacji dokonano dnia 28 stycznia 1992 roku, w Sądzie dla Miasta Stołecznego Warszawy w Wydziale XVI Gospodarczym pod numerem rejestracyjnym RF, poz. 2095 przedstawiając statut Fundacji. Majątek założycielski w wysokości 5000 złotych Fundacja otrzymała od Wiceprezesa, Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk prof. dr. Leszka Kuźnickiego.

Cele Fundacji określił Statut i były nimi materialna i organizacyjna pomoc w działalności uczonych polskich w rejonach polarnych Ziemi – Antarktyce i Arktyce, a w szczególności:

- 1/ wspierania badań naukowych, realizowanych w ramach polskiego programu badań polarnych,
- 2/ pomoc w organizowaniu międzynarodowej współpracy w rejonach polarnych,
- 3/ wspomaganie i wydawanie pism naukowych reprezentujących rezultaty badań polarnych,
- 4/ popularyzowanie wiedzy i tradycji narodowych, osiągnięć w badaniach rejonów polarnych oraz tworzenia własnych archiwów i zbiorów muzealnych.

W imieniu Polskiej Akademii Nauk Wiceprezes Sekretarz Naukowy Polskiej Akademii Nauk dnia 31 października 1991 roku zobowiązał się do zawarcia z Fundacją, po jej zarejestrowaniu, umowy o nieodpłatne użyczenie ruchomości znajdujących się na stacji H. Arctowskiego. Fundacja miała prawo prowadzenia działalności gospodarczej, lecz decyzją Rady Fundacji z prawa tego nie korzystano podczas całego okresu funkcjonowania Fundacji H. Arctowskiego.

W maju 1992 roku z uzyskanych środków finansowych wydrukowano unowocześnioną wersję mapy Zatoki Admiralicji, nad którą położona jest stacja im. Henryka Arctowskiego Polskiej Akademii Nauk na wyspie King George. Celem tego przedsięwzięcia było upowszechnienie naszej obecności w Antarktyce w sposób prezentujący nasz wkład i wysiłek naukowy w tamtym rejonie.

W tym samym roku szczególnie wartościowa była inicjatywa odzyskania i zabezpieczenia pamiątek, książek i dokumentów po profesorze Henryku Arctowskim, który od przed wojny pracował w USA i tam zmarł. Materiały te były przekazane profesorowi Aleksandrowi Kosibie i były w rękach wdowy Pani Irenej Kosibowej. Odzyskano również parę dokumentów związanych z Henrykiem Arctowskim w tym dowód naturalizacji w USA. Darczyńcą był Pan Ignacy Święcicki – stryj naszego Prezydenta Warszawy i sąsiad Arctowskiego w Waszyngtonie. W tymże 1992 roku, w listopadzie, sfinansowano z środków uzyskanych dla

Fundacji od Ministerstwa Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych folder o stacji im. H. Arctowskiego PAN.

W roku 1993 akcję pomocy finansowej dla stacji H. Arctowskiego rozpoczął Komitet Ratowania stacji powstały w USA, na Florydzie z inicjatywy Pani Jądwigi Zwierski. Środowisko Polaków niezwykle serdecznie i z ogromnym niepokojem śledziło rozwój sytuacji i stopniowe utrwalanie się funkcjonowania stacji H. Arctowskiego i odpowiadającego za nią Zakładu Biologii Antarktyki PAN w latach dziewięćdziesiątych. Troje polskich profesorów Maria Olech, Krzysztof Jażdżewski i ja w kolejnych latach na zaproszenie tegoż komitetu opowiadało w Sarassota o stanie stacji Arctowskiego i naszych zamierzeniach. Wydano dwie pocztówki z widokiem stacji H. Arctowskiego.

Od roku 1994 sprawy finansowe fundacji prowadzi Pani Halina Gołąbek, wszystkie funkcje są wykonywane społecznie nieodpłatnie. Za istotne wydarzenia uznano sprawę zbliżającego się 20 –lecia I Wyprawy do Antarktyki oraz pomoc materialną dla dwóch Polaków zamierzających dotrzeć do bieguna. Zwrócono się też do profesora Tadeusza Polaka Pełnomocnika RP do spraw Dziedzictwa Kultury Polskiej za granicą, o podjęcie starań rewindykacji zbiorów Henryka Arctowskiego znajdujących się prawdopodobnie we Lwowie. Dokonano również paru zakupów książek i modelu statku „Belgica”

W roku 1995 po wyprawie do Bieguna Północnego, która zakończyła się sukcesem, przedstawiono dwóch jego zdobywców, członkom Wydziału II PAN, którego sesja odbyła się w pomieszczeniach Zakładu Biologii Antarktyki PAN. Fundacja wspomogła wydanie książki „Ludzie z Antarktycznej historii”, propagującej życiorysy i dokonania Henryka Arctowskiego i Antoniego Bolesława Dobrowolskiego. Fundacja finansowała również w całości wykonanie trzech egzemplarzy popiersia Henryka Arctowskiego. Jeden znajdujący się w gabinecie Prezesa PAN, jeden w The Polish Institute of Art and Sciences w Nowym Jorku i w Zakładzie Biologii Antarktyki PAN upamiętniają tego uczonego. Wykonano również pamiątkowe pierścienie z okazji 20–lecia założenia stacji H. Arctowskiego. Nawiązano bliski kontakt z polskim i nowojorskim oddziałem „The Explorer Club”, którego jednym z pierwszych członków był również Henryk Arctowski.

2 kwietnia 1996 roku w skład Rady Fundacji i na jej Sekretarza powołano Panią prof. dr Marię Olech. Omawiano również sprawę obchodów XX–lecia otwarcia stacji H. Arctowskiego na Zamku Królewskim w Warszawie. W dniu 26.02.1997 profesor Leszek Kuźnicki przekazał popiersie Henryka Arctowskiego na ręce Pana Tadeusza Gromady w Nowym Jorku, a Stanisław Rakusa-Suszczewski wygłosił w tym szacownym instytucie wykład pt. „Ekonomiczne polityczne i naukowe aspekty obecności Polski w Antarktyce”.

W roku 1997 Fundacja im. H. Arctowskiego działała szczególnie aktywnie, wspierając rocznice jubileuszowe. Ufundowano nagrody za projekt stacji polarnej, który został ogłoszony na wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej dla

studentów wykonujących tę pracę jako magisterskie w siedmiu zespołach. Udzielono pomocy finansowej doktorantce Uniwersytetu Warszawskiego pracującej naukowo na statku rybackim w Antarktyce. Zrefundowano część kosztów wystawy polarnej w Muzeum Narodowym w Szczecinie. Wydrukowano kolorowe fotografie do albumu rocznicowego oraz partycypowano w kosztach rejsu okrętu ORP „Arctowski” do Antwerpii z okazji 100-lecia wyprawy „Belgica”. Decyzję w tej sprawie na prośbę Fundacji im. H. Arctowskiego podjął dowódca Marynarki Wojennej RP Admirał Ryszard Łukasik, oraz dowódca Hydrografii MR komandor Władysław Kierzkowski. W rejsie tym uczestniczyli: profesorowie Andrzej Kostrzewski, Krzysztof Opaliński, Ryszard Ligowski, Andrzej Myrcha, Krzysztof Zdzitowiecki, Hubert Junosza-Szaniawski, Stanisław Rakusa-Suszczewski, Piotr Węgleński, Rumun Emil Silvestru z Instytutu im. Rakowicy, Robert Kozak z BBC oraz Zbigniew Hasztrakiewicz, przedstawiciel Komitetu Pomocy stacji Arctowskiego z USA. Wspaniały rejs, przyjęcie przez Marynarkę Wojenną Belgii i władze Antwerpii dokładnie w dniu 100-lecia wypłynięcia wyprawy „Belgica”. Obecny był Prezes PAN prof. dr Leszek Kuźnicki, a z strony belgijskiej Gaston de Gerlache syn dowódcy statku wyprawy „Belgica”. Impreza miała niezwykle godną oprawę i międzynarodowy charakter.

W roku 1998 dofinansowano naukową wyprawę studencką Uniwersytetu Jagiellońskiego na Spitsbergen, której opiekunem merytorycznym była Pani prof. dr M. Olech. Dofinansowano również czasopismo „Kosmos” poświęcone przeglądowi prac naukowych w zakresie biologii, nauk o ziemi i paleobiologii w Arktyce i Antarktyce. Wydano nowy folder informujący o badaniach polarnych prowadzonych na stacji H. Arctowskiego po jej modernizacji w roku 1998. Ufundowano nagrody dla dzieci związane z konkursem organizowanym w Muzeum Narodowym w Szczecinie.

W roku 1999 dofinansowano książki pt. „Ekosystemy Polarne” wydaną przez PWN, w celu jej rozdawnictwa przyszłym uczestnikom wypraw na stację H. Arctowskiego.

W roku 2000 finansowano przegranie na taśmy video filmów zrobionych w pierwszej wyprawie biologów polskich na stację Mołodzioznaja w latach 1968–1970 i przekazanych do Zakładu Biologii Antarktyki przez doc. dr. Krzysztofa Opalinskiego. Wykonano również apaszki / chusty z powszechnie znanym logo stacji Arctowskiego tzn. „Górkami”.

W roku 2001 udzielono pomocy finansowej polskiemu oddziałowi „The Explorers Club” oraz wyprawie studentów na Spitsbergen zbierających materiały naukowe w trakcie rejsu jachtem.

Ponieważ cele statutowe zostały osiągnięte w stopniu, na jaki pozwalały uzyskiwane z darowizn środki finansowe, uznano celowym zakończeniem działalności Fundacji im. H. Arctowskiego.